

ДОЗВІЛ & ДЕКЛАРАЦІЯ

Микола ФЕДОРЕНКО,
заступник
головного редактора
журналу
«Охорона праці»

10 березня 2021 року набуває чинності постанова КМУ від 03.02.2021 № 77, якою внесено зміни до порядку видачі дозволів на виконання робіт/експлуатацію обладнання підвищеної небезпеки. Які наслідки ці зміни несуть для суб'єктів господарювання? Як змінився пріоритет щодо дозвільного та декларативного принципів? Які санкції передбачені в разі неоформлення дозволів та декларацій? Автор надав відповіді на ці та інші актуальні питання, пов'язані з оформленням документів дозвільного/декларативного характеру.

НОРМАТИВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ

Базовими законодавчими нормативними документами, що регламентують видачу зазначених документів, є **Закон України «Про дозвільну систему у сфері господарської діяльності»** (далі – **Закон «Про дозвільну систему»**) та **Закон України «Про Перелік документів дозвільного характеру у сфері господарської діяльності»**.

Документи дозвільного та декларативного характеру видають центри надання адміністративних послуг (адміністратори), які діють на підставі Закону України «Про адміністративні послуги» та Примірного положення про центр надання адміністративних послуг, затвердженого постановою КМУ від 20.02.2013 № 118.

Документ дозвільного характеру – дозвіл, висновок, рішення, погодження, свідоцтво, інший документ в електронному вигляді (запис про наявність дозволу, висновку, рішення, погодження, свідоцтва, іншого документа в Єдиному державному реєстрі юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань), який дозвільний орган зобов'язаний видати суб'єкту господарювання у разі надання йому права на провадження певних дій щодо здійснення господарської діяльності або видів господарської діяльності та/або без наявності якого суб'єкт господарювання не може проваджувати певні дії щодо здійснення господарської діяльності або видів господарської діяльності (*стаття 1 Закону «Про дозвільну систему»*).

Декларація про провадження господарської діяльності – документ, яким суб'єкт господарювання повідомляє дозвільний орган про свою відповідність вимогам законодавства до певного виду господарської діяльності (у тому числі матеріально-технічної бази, кваліфікації персоналу – якщо це зумовлено особливостями провадження відповідного виду господарської діяльності) та на підставі якого набуває право на провадження заявленого виду господарської діяльності і несе передбачену законом відповідальність (*стаття 1 Закону «Про дозвільну систему»*).

Декларація – підтвердження відповідності першою стороною (п. 5.4 ДСТУ ISO/IEC 17000:2007 «Оцінювання відповідності. Словник термінів і загальні принципи»).

**ДОКУМЕНТИ ДОЗВІЛЬНОГО/ДЕКЛАРАТИВНОГО ХАРАКТЕРУ
В СИСТЕМІ ДЕРЖНАГЛЯДОХОРОНПРАЦІ (тепер – ДЕРЖПРАЦІ)**

Шлях нормативного документа, який визначає процедуру видачі або відмови у видачі, переоформлення, анулювання Держнаглядохоронпраці (Держпраці) та її територіальними органами документів дозвільного та декларативного характеру на виконання робіт підвищеної небезпеки та на експлуатацію (застосування) машин, механізмів, устаткування підвищеної небезпеки, наведено нижче.

Найменування, постанова КМУ	Перелік робіт підвищеної небезпеки		Перелік (об'єктів) машин, механізмів, устаткування підвищеної небезпеки	
	Дозвіл	Декларація	Дозвіл	Декларація
1. Положення про видачу Державним комітетом з нагляду за охороною праці власникові підприємства, установи, організації або уповноваженому ним органу дозволу на початок роботи підприємства, установи, організації				
№ 831 від 06.10.1993	Дозвіл на початок роботи підприємства			
2. Порядок видачі дозволів Державним комітетом з нагляду за охороною праці та його територіальними органами				
№ 1631 від 15.10.2003	88 позицій (додаток 1)	–	27 позицій (додаток 2)	–
№ 313 від 11.03.2004				
3. Порядок видачі дозволів на виконання робіт підвищеної небезпеки та на експлуатацію (застосування) машин, механізмів, устаткування підвищеної небезпеки				
№ 1107 від 26.10.2011	26 позицій (додаток 2)	8 позицій (додаток 6)	21 позиція (додаток 3)	3 позиції (додаток 7)
№ 927 від 10.10.2012				
№ 76 від 11.02.2016				
№ 48 від 07.02.2018	18 позицій (додаток 2)	19 позицій (додаток 6)	11 позицій (додаток 3)	5 позицій (додаток 7)
№ 330 від 10.04.2019				
№ 207 від 03.03.2020	6 позицій (додаток 2)	27 позицій (додаток 6)	4 позиції (додаток 3)	13 позицій (додаток 7)
№ 77 від 03.02.2021	30 позицій (додаток 2)	24 позиції (додаток 2)	10 позицій (група А)	11 позицій (група Б)

Сьогодні офіційною версією нормативного документа є **Порядок видачі дозволів на виконання робіт підвищеної небезпеки та на експлуатацію (застосування) машин, механізмів, устаткування підвищеної небезпеки**, затверджений постановою КМУ від 26.10.2011 № 1107, із останніми змінами, внесеними постановою КМУ від 03.02.2021 № 77 (далі – **Порядок № 1107**).

ІСТОРІЯ ПИТАННЯ

До прийняття постанови КМУ від 15.10.2003 № 1631 було передбачено отримання **дозволу на початок роботи підприємства**, який видавали органи Держнаглядохоронпраці за наявності позитивних висновків органів державного пожежного нагляду, санітарно-епідеміологічної служби, а в разі потреби – органів нагляду з ядерної та радіаційної безпеки про готовність підприємства до роботи. Підставою для видачі дозволу державним підприємствам був акт приймальної комісії, оформлений в установленому порядку.

Підставою для видачі дозволу підприємствам інших форм власності вважалися такі документи:

- про державну реєстрацію та дозвіл (ліцензію) на види діяльності, зазначені в установчих документах, якщо його одержання передбачено законодавством;
- про контрольне обстеження підприємства органами державного нагляду за охороною праці;
- про відповідність професійної кваліфікації посадових осіб профілю виробництва та наявність у них знань з питань охорони праці;
- про дозвіл відповідних органів на утилізацію /поховання/ відходів виробництва.

ЗВЕРНІТЬ УВАГУ: стаття 155 Кодексу Законів про працю України передбачає: «*власник, який створив **нове підприємство**, зобов'язаний **одержати** від центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері охорони праці, **дозвіл на початок його роботи***».

Водночас до прийняття постанови КМУ від 15.10.2003 № 1631 **не було передбачено видачі документа декларативного характеру**. А кількість позицій *Переліку робіт підвищеної небезпеки та Переліку об'єктів, машин, механізмів, устаткування підвищеної небезпеки*, на які потрібно було **отримувати дозвіл** (далі – **Переліки робіт та машин**), становила: перелік **робіт** – 88 і перелік **машин** – 27 позицій.

Згідно із змінами, внесеними постановою КМУ від 03.03.2020 № 207, кількість позицій у Переліках робіт та машин, на які було потрібно отримувати **дозвіл**, значно зменшилась: перелік **робіт** – 6, перелік **машин** – 4 позиції. Водночас кількість позицій, на які потрібно було отримувати **декларацію**, становила: перелік **робіт** – 27, перелік **машин** – 13 позицій.

Тобто у цей період був характерним пріоритет декларативного принципу господарювання (над дозвільним).

Сьогодні відповідно до змін, внесених постановою КМУ від 03.02.2021 № 77, кількість позицій, для яких потрібно отримувати **дозвіл**, становить: **роботи** – 30, **об'єкти** – 10. Водночас кількість позицій, на які потрібно отримувати **декларацію**, становить: **роботи** – 24, **об'єкти** – 11.

І відтепер маємо **пріоритет дозвільного принципу** господарювання **над декларативним** у сфері державного регулювання господарської діяльності.

“ ВІД АВТОРА

Отже, відбувся реверс **від пріоритету застосування декларативного принципу** у взаємовідносинах між Держпраці та суб'єктами господарювання **до дозвільного**.

Очевидним є те, що постійне внесення змін до зазначеного Переліку робіт та машин не сприяє ясності та прозорості у взаємовідносинах між Держпраці та суб'єктами господарювання, що негативно впливає на господарську діяльність.

ЩОДО НОВОГО ПЕРЕЛІКУ МАШИН, МЕХАНІЗМІВ, УСТАТКОВАННЯ ПІДВИЩЕНОЇ НЕБЕЗПЕКИ

(згідно з постановою КМУ від 03.02.2021 № 77)

Постановою КМУ від 03.02.2021 № 77 (далі – **Постанова № 77**) затверджено Перелік машин, механізмів, устаткування підвищеної небезпеки, у якому **машини, механізми, устаткування підвищеної небезпеки розподілено на дві групи А і Б**.

ДО ГРУПИ А (дозвіл) віднесено 10 позицій, зокрема серед неспеціалізованого виробничого обладнання:

- котли з високотемпературним органічним теплоносієм теплопродуктивністю понад 0,1 МВт;

- обладнання, що працює під тиском, яке зазначене у *Технічному регламенті обладнання, що працює під тиском*, затвердженому постановою КМУ від 16.01.2019 № 27, та п. 2 *Технічного регламенту простих посудин високого тиску*, затвердженого постановою КМУ від 28.12.2016 № 1025;
- вантажопідіймальні крани і машини, ліфти, підйомники для підймання працівників, пасажирські підвісні канатні дороги, фунікулери, ескалатори та пасажирські конвеєри, коліски приводні для підймання працівників;
- устаткування напругою понад 1000 В;
- обладнання та захисні системи, призначені для використання в потенційно вибухонебезпечних середовищах, зазначені у додатку 1 до *Технічного регламенту обладнання та захисних систем, призначених для використання в потенційно вибухонебезпечних середовищах*, затвердженого постановою КМУ від 28.12.2016 № 1055.

ДО ГРУПИ Б (декларація) віднесено 11 позицій, зокрема серед неспеціалізованого виробничого обладнання:

- усі типи машин та устаткування, що наведені у підпунктах 1 і 2 пункту 2 *Технічного регламенту безпеки машин*, затвердженого постановою КМУ від 30.01.2013 № 62 (далі – **Технічний регламент № 62**), що не зазначені у групі А;
- підйомники для підймання транспортних засобів;
- великотоннажний та інший технологічний транспортний засіб, визначений підпунктом 1 пункту 2 *Порядку відомчої реєстрації та ведення обліку великотоннажних та інших технологічних транспортних засобів*, затвердженого постановою КМУ від 06.01.2010 № 8;
- інші машини, механізми, устаткування, що не увійшли до групи А та до яких виробником встановлені вимоги щодо проведення технічного огляду, випробування та/або експертного обстеження (технічного діагностування).

Роботодавець повинен отримати **дозвіл**:

- на виконання робіт підвищеної небезпеки, що зазначені у групі А додатка 2 до *Порядку № 1107*;
- на експлуатацію машин, механізмів, устаткування підвищеної небезпеки, що зазначені у групі А постанови КМУ від 03.02.2021 № 77.

Виробники або постачальники машин, механізмів, устаткування підвищеної небезпеки повинні отримати **дозвіл на застосування** машин, механізмів, устаткування підвищеної небезпеки, якщо інша форма **оцінки його відповідності**, яка є обов'язковою вимогою до нього, не встановлена технічними регламентами (п. 6 *Порядку № 1107*).

На підставі **декларації** відповідності матеріально-технічної бази вимогам законодавства з питань охорони праці (за формою згідно з додатком 8 *Порядку № 1107*) здійснюється:

- виконання робіт підвищеної небезпеки, що зазначені у групі Б додатка 2 до *Порядку № 1107*;
- експлуатація (застосування) машин, механізмів, устаткування підвищеної небезпеки, зазначених у групі Б Постанови № 77.

ЗВЕРНІТЬ УВАГУ: **декларації** відповідності матеріально-технічної бази вимогам законодавства з питань охорони праці, видані до набрання чинності цією постановою, **є чинними до внесення змін до таких декларацій** (п. 3 *Постанови № 77*).

Закони та інші нормативно-правові акти не мають зворотної дії в часі, крім випадків, коли вони пом'якшують або скасовують відповідальність особи. Ніхто не може відповідати за діяння, які на час їх вчинення не визнавалися законом як правопорушення (стаття 58 Конституції України).

“ КОМЕНТАРІ АВТОРА

до Постанови № 77

❶ Спостерігаємо плутанину у використанні термінів, що характеризують найменування певних засобів виробництва: обладнання, установка, машина, механізм, устаткування, агрегат, пристрій.

❷ Особливістю Постанови № 77 є розробка окремого Переліку машин, механізмів, устаткування підвищеної небезпеки з розбивкою на групи А і Б та використання посилань на технічні регламенти.

❸ Фахівцю у сфері ОП важко розібратись у тонкощах конкретизації **обладнання**, що працює під тиском, яке до того ж **визначено трьома** відповідними **технічними регламентами**. Особливо це стосується *Технічного регламенту обладнання, що працює під тиском*, затвердженого постановою КМУ від 16.01.2019 № 27, де наведено 21 позицію машин, на які не поширюється цей Технічний регламент. Наприклад, непросто визначити, під дію якого технічного регламенту підпадають газові балони.

Технічні регламенти на обладнання, що працює під тиском

- *Технічний регламент обладнання, що працює під тиском*, затверджений постановою КМУ від 16.01.2019 № 27.
- *Технічний регламент простих посудин високого тиску*, затверджений постановою КМУ від 28.12.2016 № 1025.
- *Технічний регламент рухомого обладнання, що працює під тиском*, затверджений постановою КМУ від 04.08.2018 № 536.

ДО ВІДОМА: на ємності (зокрема, балони) поширювався *Технічний регламент пересувного обладнання, що працює під тиском*, затверджений постановою КМУ від 05.11.2008 № 967, який втратив чинність на підставі постанови КМУ від 04.07.2018 № 536.

❹ Важко розібратись у тонкощах конкретизації типів «машин та устаткування», передбаченого *Технічним регламентом № 62*, особливо коли надається посилання на визначення цих понять.

❺ До групи А віднесено котли з високотемпературним органічним теплоносієм теплопродуктивністю понад 0,1 МВт, а до групи Б – газовикористовуюче обладнання потужністю понад 0,1 МВт.

Тобто **на будь-який котел** з високотемпературним органічним теплоносієм потрібно отримати **дозвіл**, а на газовий котел **потужністю понад 0,1 МВт** – подати **декларацію**. Інші види котлів, на які виробник установив вимоги щодо проведення технічного огляду, випробування та/або експертного обстеження (технічного діагностування), належать до групи Б, тобто підлягають декларуванню.

Паровий або рідинний **котел з високотемпературним органічним теплоносієм (ВОТ)** – котел, в якому як робоче середовище використовується ВОТ, що знаходиться в парорідинному або рідинному стані (пп. 41 п. 1 глави II Правил охорони праці під час експлуатації обладнання, що працює під тиском, **НПАОП 0.00-1.81-18**).

До однокомпонентної групи ВОТ належать спеціальні органічні речовини, зокрема гліцерин, етиленгліколь, дифенілові суміші.

Газовикористовуюче обладнання – обладнання, що використовує газ в якості палива (котли, теплогенератори, обладнання радіаційної та конвективної дії, виробничі печі, технологічні лінії, утилізатори, плити газові та інші установки (п.3.13 ДБН В.2.5-20:2018 «Газопостачання»).

❻ Великотоннажні та технологічні транспортні засоби віднесено до групи Б шляхом посилання на визначення поняття (без конкретизації):

«**великотоннажний та інший технологічний транспортний засіб** – великотоннажний автомобіль, який за своєю конструкцією та обладнанням призначений для перевезення вантажів, транспортування розкривних порід і корисних копалин на відкритих гірничих розробках чи ґрунту на будівництві, а також інший механічний транспортний засіб, у тому числі обладнаний спеціальними пристроями чи механізмами, або транспортний засіб, призначений для руху тільки у поєднанні з іншим транспортним засобом, який керується машиністом (оператором, водієм) і використовується власником для забезпечення виробничих процесів під час провадження ним господарської діяльності (виготовлення продукції, виконання робіт, надання послуг), а також для переміщення сировини (матеріалів), що обробляється, і відходів виробництва».

7 До групи Б віднесено підйомники для підймання транспортних засобів, які можуть бути стаціонарними (закріпленими на місці експлуатації), пересувними (оснащеними колесами, роликами тощо з метою пересування з одного місця експлуатації на інше) та переміщуваними (без закріплення на місці експлуатації з можливістю транспортування), вимоги до експлуатації яких визначає, зокрема, глава 2 розділу VIII *Правил охорони праці на автомобільному транспорті (НПАОП 0.00-1.62-12)*.

ПРО НОВИЙ ПОРЯДОК ОФОРМЛЕННЯ ДОКУМЕНТІВ ДОЗВІЛЬНОГО ТА ДЕКЛАРАТИВНОГО ХАРАКТЕРУ (вимоги Порядку № 1107 згідно із змінами, внесеними постановою КМУ від 03.02.2021 № 77)

1 У Переліку видів робіт підвищеної небезпеки до **групи А** «Види робіт підвищеної небезпеки, які виконуються на підставі дозволу», віднесено «технічний огляд, випробування, експертне обстеження (технічне діагностування) машин, механізмів, устаткування підвищеної небезпеки» (п. 5).

“Тобто йдеться про роботи, до яких повинні залучатися фахівці, атестовані відповідно до *Порядку атестації фахівців, які мають право проводити технічний огляд та/або експертне обстеження устаткування підвищеної небезпеки (НПАОП 0.00-6.08-07)*.

Водночас «експертиза стану охорони праці та безпеки промислового виробництва суб'єктів господарювання» віднесена до **групи Б** «Види робіт підвищеної небезпеки, які виконуються на підставі декларації відповідності матеріально-технічної бази вимогам законодавства з питань охорони праці».

2 До **групи А** віднесено «**роботи в колодязях**, шурфах, траншеях, котлованах, бункерах, камерах, колекторах, замкнутому просторі (ємностях, боксах, топках, трубопроводах тощо).

“Тобто **роботи в колодязях** чомусь вказані окремо як такі, що **не належать до робіт у замкнених просторах**.

Замкнений простір (приміщення) – простір, обмежений поверхнями, що мають люки (лази), з розмірами, які перешкоджають вільному і швидкому проходу через них працівників і ускладнюють природний повітрообмін (п. 3.1 розділу III *Правил технічної експлуатації електроустановок споживачів, затверджених наказом Міністерства палива та енергетики від 25.07.2006 № 258, у редакції наказу Міністерства енергетики та вугільної промисловості від 13.02.2012 № 91*).

МАЄМО ДИЛЕМУ: відповідно до Порядку № 1107 робота в ємності є роботою у **замкнутому** просторі, а відповідно до Переліку робіт з підвищеною небезпекою (НПАОП 0.00-2.01-05) робота в ємностях є роботою у **замкненому** просторі (про особливості вживання цих двох термінів у нормативних документах читайте в рубриці «Термінологічний словник» у наступних номерах журналу).

3 До **групи А** віднесено «монтаж, демонтаж, налагодження, ремонт, технічне обслуговування, реконструкцію машин, механізмів, устаткування підвищеної небезпеки» (п. 11).

“ **Не передбачено потребу оформлення дозволу або декларації** безпосередньо на **експлуатацію**, зокрема, таких засобів виробництва: технологічні транспортні засоби; устаткування напругою понад 1000 В; вантажопідіймальні крани і машини, ліфти, підйомники для підймання працівників, пасажирські підвісні канатні дороги, фунікулери, ескалатори та пасажирські конвеєри, коліски приводні для підймання працівників.

Відповідно до статті 21 Закону України «Про охорону праці» **одержання дозволу не вимагається у разі** експлуатації (застосування) устаткування підвищеної небезпеки, яке прийнято в експлуатацію з видачею відповідного **сертифіката**, а також у разі їх **реєстрації у Держпраці**.

Зокрема, Держпраці здійснює реєстрацію великотоннажних та інших **технологічних транспортних засобів**, що не підлягають експлуатації на вулично-дорожній мережі загального користування (частина 31 п.4 Положення про Державну службу України з питань праці, затвердженого постановою КМУ від 11.02.2015 № 96).

4 За наявності у **групі А** «**вантажно-розвантажувальних робіт** за допомогою машин і механізмів» (п. 20) до **групи Б** віднесено навантаження природного каменю в транспортні засоби (п. 1), що свідчить про неоднозначність визначення таких видів робіт.

Вантажно-розвантажувальні роботи – це комплекс заходів, спрямованих на підняття різноманітних вантажів з метою їх завантаження чи розвантаження; такі роботи застосовуються для навантаження (розвантаження) або вивантаження вантажів вручну або за допомогою спеціалізованої техніки (вантажопідіймальних кранів і машин, навантажувачів, автоелектрокарів) (п. 3 розділу I Правил охорони праці під час вантажно-розвантажувальних робіт, НПАОП 0.00-1.75-15).

5 До **групи Б** віднесено «**навчання** з питань охорони праці працівників інших суб'єктів господарювання».

“ Для суб'єктів господарювання, які проводять навчання і перевірку знань з питань охорони праці своїх працівників, оформлювати дозвіл або декларацію немає потреби.

6 До **групи А** віднесено «роботи із застосуванням **піротехнічного** інструменту» (п. 22). У нормативних документах поряд із терміном «піротехнічний інструмент» використовується термін «пороховий інструмент» (зокрема, ДСТУ EN 15895:2018 «Пороховий ручний монтувальний інструмент. Вимоги щодо безпеки. Інструменти для забивання кріпильних виробів та маркування»).

Піротехнічний виріб – виріб, призначений для створення світлового, іскрового, димового, звукового та/або змішаного ефекту шляхом горіння (вибуху) піротехнічної суміші та/або вибухової речовини (п. 3 розділу «Загальні положення Технічного регламенту піротехнічних виробів, затвердженого постановою КМУ від 03.08.2011 № 839).

7 До **групи А** належать **капітальний ремонт** (п. 23). На всі інші види ремонтів будівель і споруд немає потреби оформлювати дозвіл або декларацію.

8 До **групи Б** віднесено «обслуговування і ремонт **аккумуляторних** батарей промислового призначення» (п.11); «обслуговування лампових, обладнання лампової, апаратури аерогазового контролю і сейсмопрогнозу» (п.12); «обслуговування верстатів з обробки деревини і металів» (п.20).

“ Найвірогідніше, мається на увазі обслуговування технічне (а не, скажімо, прибирання верстатів з обробки деревини і металів від стружки).

Обслуговування (технічне) – комплекс робіт з підтримки працездатності обладнання в період його використання. До технічного обслуговування **електрообладнання** належать випробування обладнання, пристроїв, огляд обладнання, підтяжка контактних з'єднань, доливання ізоляційного масла, випробування і вимірювання ізоляційних характеристик тощо (п. 3.1 розділу III Правил технічної експлуатації електроустановок споживачів, затверджених наказом Мінпаливенерго від 25.07.2006 № 258).

ДО ВІДОМА: відповідно до ДК 009:2010 «Класифікація видів економічної діяльності» є Клас 33.12 «Ремонт і технічне обслуговування машин і устаткування промислового призначення», зокрема «Ремонт і технічне обслуговування металорізального устаткування та верстатів для оброблення металів під тиском, а також приладдя до них». Також є ДСТУ EN 13306:2019 «Технічне обслуговування. Термінологія технічного обслуговування».

9 До **групи А** віднесено «ремонт **гідротехнічних** споруд, зведення і нарощування дамб гідротехнічних споруд» (п. 29). До **групи Б** віднесено «експлуатація та ремонт водозбірних споруд» (п.13).

Виникають запитання: чи є водозбірна споруда гідротехнічною спорудою? До якої групи А чи Б відносити експлуатацію гідротехнічних споруд?

Гідротехнічна споруда – інженерна споруда, призначена для керування водним режимом, використання водних ресурсів або для запобігання шкідливій дії вод (п. 1.3 розділу I Правил безпеки при експлуатації каналів, трубопроводів, інших гідротехнічних споруд у водогосподарських системах, **НПАОП 0.00-1.57-12**).

Водозабірна споруда – гідротехнічна споруда для забирання води у водопровід з водойми, водотоку або підземного вододжерела (ДСТУ 2569-94 «Водопостачання і каналізація. Терміни та визначення»).

Тобто водозабірна споруда не передбачає керування водним режимом.

10 До **групи А** віднесено «роботи в діючих **електроустановках** і на кабельних лініях напругою понад 1000 В, в зонах дії струму високої частоти» (п. 5) та «роботи в охоронних зонах діючих магістральних трубопроводів та ліній електропередачі» (п. 25).

До **групи Б** віднесено «роботи в зонах дії **іонізуючого** випромінювання, електростатичного та електромагнітного полів» (п.4).

“ Маємо **неоднозначність**: на роботи в «зонах дії електростатичного та електромагнітного полів» потрібно оформлювати **декларацію**, а в «зонах дії струму високої частоти» – **дозвіл**.

До **групи А** Переліку машин, механізмів, устаткування підвищеної небезпеки, затвердженого постановою КМУ від 03.02.2021 № 77, віднесено «**устаткування** напругою понад 1000 В», хоча в НПАОП 0.00-2.01-05 йдеться про «**електроустановки**».

ВИНИКАЄ ЗАПИТАННЯ: у чому відмінність між устаткуванням та електроустановкою напругою понад 1000 В?

11 До **групи Б** віднесено «роботи, що виконуються на висоті понад 1,3 метра» (п. 3) та окремо «верхолазні роботи та промисловий альпінізм» (п. 18).

“ Це висловлення використано не як термін «роботи на висоті», а в значенні «роботи біля **будь-якого** перепаду по вертикалі понад 1,3 м» (навіть огороженого). Поняття «промисловий альпінізм» нормативно не врегульовано.

НПАОП 0.00-1.15-07 «Правила охорони праці під час виконання робіт на висоті» встановлюють єдиний порядок організації і виконання робіт на висоті на виробництві, верхолазні роботи є спеціальним видом робіт на висоті.

Роботи на висоті – роботи, що виконуються на висоті 1,3 м і більше від поверхні ґрунту, перекриття або робочого настилу, у тому числі з робочих платформ підйомників і механізмів, а також на відстані менше 2 м від неогороджених перепадів на висоті 1,3 м і більше.

Роботи верхолазні – роботи, що виконуються безпосередньо з елементів конструкцій, обладнання або з монтажних пристосувань, тимчасових драбин, трапів, установлених на конструкціях, робочих платформ підйомників і механізмів, у безопорному просторі тощо на висоті 5 м і більше від поверхні ґрунту, перекриття або робочого настилу (п. 2.1 НПАОП 0.00-1.15-07).

12 До групи Б віднесено «обслуговування і ремонт **аккумуляторних** батарей промислового призначення» (п. 11).

Сьогодні немає поняття «аккумуляторна батарея промислового призначення».

Акумуляторні батареї – електрично сполучені між собою акумулятори, оснащені виводами і вміщені, як правило, в один корпус (ДСТУ 2310-93 «Джерела струму електрохімічні. Терміни та визначення»).

Класифікація та маркування акумуляторних батарей машин визначається таблицею 1 та таблицею 2 відповідно до додатка 2 до Правил експлуатування акумуляторних свинцевих стартерних батарей колісних транспортних засобів і спеціальних машин, виконаних на колісних шасі, затверджених наказом Мінтрансу від 02.07.2008 № 795, де акумуляторні батареї поділяються на 3 класи: А (легкові автомобілі), В (вантажні автомобілі), С (пасажирські транспортні засоби).

Сьогодні є законопроект «Про батареї, батареї і акумулятори» від 30.10.2019 № 2352, відповідно до якого «промислова батарея або акумулятор – батарея або акумулятор, яка призначена виключно для промислового чи професійного використання, або використання у будь-якому типі електричних транспортних засобів, інвалідних колясок, велосипедів, гіроскутерів тощо».

13 До групи Б віднесено «зварювальні, газополум'яні, а також наплавочні і паяльні роботи, що виконуються із застосуванням відкритого полум'я» (п.19).

Тобто йдеться про **вогневі** роботи – виробничі операції, пов'язані із застосуванням відкритого вогню, іскроутворенням та нагріванням до температур, які можуть викликати загоряння матеріалів та конструкцій (електро- та газозварювання (різка), бензогасорізка, роботи з використанням паяльних ламп, переносних горнів (п. 1.2 розділу II НПАОП 00-1.76-15 «Правила безпеки систем газопостачання»).

14 До групи Б віднесено «**ручне** виробництво скловиробів (видування), де існує контакт працівника із скломасою» (п. 23).

Виникає запитання: про який контакт працівника із скломасою йдеться, якщо такого контакту під час виробництва скловиробів не повинно бути?

15 Форма декларації відповідності матеріально-технічної бази вимогам законодавства з питань охорони праці (додаток 8 до Порядку № 1107) передбачає визначення роботодавцем такої інформації:

- **найменування виду робіт** підвищеної небезпеки та/або **машин**, механізмів, устаткування підвищеної небезпеки, тип або марка (за наявності), які виконуються та/або експлуатуються (застосовуються) без отримання відповідного дозволу;
 - **адреса** місцезнаходження роботодавця (об'єкта) або регіону чи області місця виконання робіт/експлуатації, що змінюється;
 - **найменування страхової компанії**, строк дії страхового полісу, номер і дата видачі за наявності (у разі добровільного страхування згідно із ЗУ «Про страхування»);
- ☞ розділ «Інші відомості» не передбачено;

Страховий випадок – заподіяння прямої шкоди третім особам внаслідок пожежі та/або аварії на об'єкті підвищеної небезпеки (п. 5 Порядку і правил проведення обов'язкового страхування цивільної відповідальності суб'єктів господарювання за шкоду, яка може бути заподіяна пожежами та аваріями на об'єктах підвищеної небезпеки, включаючи пожежовибухонебезпечні об'єкти та об'єкти, господарська діяльність на яких може призвести до аварій екологічного і санітарно-епідеміологічного характеру, затверджених постановою КМУ від 16.11.2002 № 1788).

- номер наказу про проведення аудиту, номер та дата висновку за результатами проведеного аудиту про дотримання вимог законодавства про охорону праці під час виконання заявлених робіт/експлуатації заявлених машин, механізмів, устаткування підвищеної небезпеки.

Тобто не є обов'язковим зазначати конкретні адреси здійснення господарської діяльності суб'єкта господарювання (достатньо зазначити регіон чи область).

Аудит про дотримання вимог законодавства про охорону праці є обов'язковим. Ні Постанова № 77, ні Порядок № 1107 не передбачають отримання дозволу або декларації на діяльність із проведення аудиту щодо дотримання вимог законодавства про охорону праці.

ДО ВІДОМА: сьогодні немає нормативно-правових актів щодо проведення **зовнішнього аудиту з питань охорони праці**. **Внутрішній аудит з охорони праці** передбачений у межах функціонування системи управління охороною праці (стаття 13 Закону України «Про охорону праці»). Єдиним нормативним документом, який конкретизує порядок проведення аудиту систем управління (зокрема, системи управління охороною праці), є ДСТУ ISO 19011:2012 «Настанови щодо здійснення аудитів систем управління», що має рекомендаційний характер. Крім того, розроблено законопроект «Про аудит з промислової безпеки і охорони праці» (у редакції постанови Верховної Ради України від 23.11.2007 № 873).

Постановою КМУ від 03.02.2021 № 77 конкретизовано такі **вимоги щодо оформлення декларацій:**

- декларація подається роботодавцем не пізніше ніж за 5 робочих днів до початку виконання робіт підвищеної небезпеки та експлуатації машин, механізмів, устаткування підвищеної небезпеки;
- декларація подається роботодавцем або уповноваженою ним особою, надсилається поштою до адміністратора центру надання адміністративних послуг у паперовій формі або в електронній формі через Єдиний державний веб-портал електронних послуг, у тому числі через інтегровану з ним інформаційну систему Держпраці;
- територіальний орган Держпраці здійснює реєстрацію декларацій на безоплатній основі протягом 5 робочих днів з дня їх отримання. Документи повертаються протягом 5 робочих днів без розгляду у разі незаповнення полів, зазначення робіт підвищеної небезпеки та машин, механізмів, устаткування підвищеної небезпеки, які не відповідають встановленим вимогам.
- у разі зміни відомостей або виявлення суб'єктом господарювання помилки в поданій декларації суб'єкт господарювання в порядку, встановленому цим пунктом для подання декларації, подає оновлену декларацію протягом 7 робочих днів з дня настання таких змін або з дня подання декларації в разі виявлення помилки.

ЗВЕРНІТЬ УВАГУ: не допускається відмова у реєстрації декларації (стаття 4 Закону України «Про дозвільну систему у сфері господарської діяльності»).

Термін дії декларації – тривалість робіт за задекларованим місцем господарської діяльності.

УМОВИ АНУЛЮВАННЯ ДОКУМЕНТІВ ДОЗВІЛЬНОГО ХАРАКТЕРУ

Підстави анулювання документ дозвільного характеру (частина 7 статті 4¹ Закону України «Про дозвільну систему у сфері господарської діяльності»):

- звернення суб'єкта господарювання із заявою про анулювання документа дозвільного характеру;
- наявність в Єдиному державному реєстрі юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань відомостей про припинення підприємницької діяльності фізичної особи – підприємця, а також припинення юридичної особи шляхом злиття, приєднання, поділу, перетворення та ліквідації, якщо інше не встановлено законом;
- встановлення факту надання в заяві про видачу документа дозвільного характеру та документах, що додаються до неї, недостовірної інформації (за позовом до адміністративного суду);
- здійснення суб'єктом господарювання певних дій щодо провадження господарської діяльності або видів господарської діяльності, на які отримано документ дозвільного характеру, з порушенням вимог законодавства, щодо яких дозвільний орган видавав припис про їх усунення із наданням достатнього часу для їх усунення (за позовом до адміністративного суду).

У проєкті закону «**Про безпеку та здоров'я працівників на роботі**» (який має бути прийнято на заміну застарілому Закону «Про охорону праці») **перелік підстав для анулювання дозволу запропоновано доповнити** такими позиціями:

- виникнення аварії, нещасний випадок із смертельним наслідком або іншим тяжким наслідком, у тому числі з настанням інвалідності потерпілого, якщо за результатами розслідування встановлено, що зазначена подія сталась внаслідок виконання робіт підвищеної небезпеки, на які видано дозвіл;
- документально підтверджений факт недопуску інспектора праці або створення перешкод у здійсненні ним заходів контролю;
- зроблений за результатами інспекційного відвідування обґрунтований висновок інспектора праці про те, що роботодавець не забезпечив безпеку та здоров'я працівників під час виконання заявлених видів робіт.

УМОВИ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ, КОЛИ НЕ ВИМАГАЄТЬСЯ ОТРИМАННЯ ДОКУМЕНТА ДОЗВІЛЬНОГО ХАРАКТЕРУ

Одержання **дозволу не вимагається** у разі експлуатації (застосування) устаткування підвищеної небезпеки, яке прийнято в експлуатацію з видачею відповідного сертифіката або щодо якого зареєстровано декларацію про готовність до експлуатації, а також у разі реєстрації машин, механізмів, устаткування підвищеної небезпеки центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері охорони праці (*стаття 21 Закону України «Про охорону праці»*).

У разі надання на підставі договору оренди чи інших договорів у тимчасове користування приміщень та обладнання за умови збереження виду діяльності і стану цих приміщень та обладнання від орендаря або іншого користувача не вимагається отримання документа дозвільного характеру на їх використання (експлуатацію), крім потенційно небезпечних об'єктів та в разі експлуатації машин, механізмів, устаткування підвищеної небезпеки, якщо інше не встановлено законом.

Відповідальність за використання (експлуатацію) приміщень та обладнання покладається на особу, визначену відповідним договором (*частина 4 статті 4¹ Закону України «Про дозвільну систему у сфері господарської діяльності»*).

ДО ВІДОМА: не є підставами для переоформлення документа дозвільного характеру:

- зміна найменування та місцезнаходження юридичної особи або прізвища, імені, по батькові та місця проживання фізичної особи – підприємця;
- зміна найменування акціонерного товариства у зв'язку із зміною типу акціонерного товариства або перетворенням акціонерного товариства в інше господарське товариство.
- зміна власника всього майна боржника у вигляді цілісного майнового комплексу відповідно до затвердженого судом плану санації не є підставою для переоформлення документів дозвільного характеру.

(частина 8 статті 4¹ Закону «Про дозвільну систему у сфері господарської діяльності»)

КОДЕКС УКРАЇНИ ПРО АДМІНІСТРАТИВНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ ЩОДО ДОКУМЕНТІВ ДОЗВІЛЬНОГО/ДЕКЛАРАТИВНОГО ХАРАКТЕРУ

Проведення господарської діяльності **без державної реєстрації** як суб'єкта господарювання або **без подання повідомлення про початок здійснення господарської діяльності**, якщо обов'язковість подання такого повідомлення передбачена законом, або **без отримання ліцензії** на провадження виду господарської діяльності, що підлягає ліцензуванню відповідно до закону, або у період зупинення дії ліцензії, у разі якщо законодавством не передбачені умови провадження ліцензійної діяльності у період зупинення дії ліцензії, або **без одержання документа дозвільного характеру**, якщо його одержання передбачене законом (крім випадків застосування принципу мовчазної згоди), – тягне за собою **накладення штрафу від 1000 до 2000 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з конфіскацією** виготовленої продукції, знярядь виробництва, сировини і грошей, одержаних внаслідок вчинення цього адміністративного правопорушення, чи без такої (стаття 164 Кодексу України про адміністративні правопорушення, далі – КУпАП).

Відповідно до статті 231 КУпАП притягнення до адміністративної відповідальності на підставі статті 164 КУпАП **не входить до повноважень Держпраці**.

Отже, **не вважається адміністративним порушенням** чинного законодавства здійснення господарської діяльності **без зареєстрованої декларації** відповідності матеріально-технічної бази суб'єкта господарювання вимогам законодавства з питань охорони праці. **Відповідальність** пов'язана тільки з **відсутністю дозволу** відповідно до статті 164 КУпАП.

При цьому **є порушенням** статті 166¹⁰ КУпАП **невнесення до Єдиного державного реєстру** юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань **інформації про документи дозвільного характеру та декларації відповідності** матеріально-технічної бази суб'єкта господарювання, порушення дозвільним органом встановлених законом строків видачі, переоформлення, анулювання, відмови у видачі документа дозвільного характеру, реєстрації декларації відповідності матеріально-технічної бази суб'єкта господарювання вимогам законодавства тощо.

Такі порушення тягнуть за собою **накладення штрафу** на посадових осіб **від 50 до 100 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян**. Дії, передбачені частиною першою цієї статті, вчинені особою, яку протягом року було піддано адміністративному стягненню за такі самі порушення, – тягнуть за собою накладення штрафу на посадових осіб від 100 до 150 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

““ ВИСНОВКИ АВТОРА

Відоме прислів'я «немає межі досконалості» у нашому випадку можна продовжити: мета досконалості може бути різною.

Щодо «вдосконалень» Постанови № 77 та Порядку № 1107. Фахівці з охорони праці перебувають у певному занепокоєнні: щоб зрозуміти суть окремих новацій, потрібно витратити багато зусиль і часу. Тобто є потреба **отримати відповіді на прості запитання**, пов'язані з одержанням дозволу або декларації – скажімо, на експлуатацію газових балонів, твердопаливних котлів, ручних візків типу «Рокла», звичайного домкрата, парового медичного стерилізатора тощо.

Потребує роз'яснення вимога про віднесення до групи Б **усіх інших** машин, механізмів, устаткування, що не увійшли до групи А та до яких виробник установив вимоги щодо проведення технічного огляду, випробування та/або експертного обстеження (технічного діагностування)!

Незрозумілими є посилання на **п'ять технічних регламентів** відносно заводів-виробників, які не мають жодного стосунку до користувачів продукції. До того ж нормативні вимоги у цих технічних регламентах викладено на межі «вищої математики».

Термінологічна плутанина. Для Постанови № 77 характерна плутанина стосовно використання термінів, що характеризують найменування деяких засобів виробництва: зокрема, *обладнання, установка, машина, механізм, устаткування, агрегат, пристрій*.

Два Переліки. Сьогодні є два різні за функціональним призначенням переліки, пов'язані з роботами підвищеної небезпеки: *Перелік робіт з підвищеною небезпекою (НПАОП 0.00-2.01-05)*, який містить **137 видів** робіт і використовується під час проведення навчання та перевірки знань з охорони праці, та *Перелік машин, механізмів, устаткування підвищеної небезпеки*, затверджений **постановою КМУ від 03.02.2021 № 77**, який містить загалом **54 види** робіт і використовується під час оформлення документів дозвільного та декларативного характеру.

Тобто за кількістю видів робіт підвищеної небезпеки вимоги цих нормативних документів суттєво відрізняються. Очевидно, що НПАОП 0.00-2.01-05 підлягає перегляду.

Загальний висновок щодо Постанови № 77 такий: є потреба у її доопрацюванні відповідно до сучасних реалій промислового виробництва.

ВІД РЕДАКЦІЇ

Зважаючи на складність та актуальність порушених у статті питань, редакція журналу «Охорона праці» планує провести вебінар з метою роз'яснення вимог Постанови № 77 та надання відповідей на запитання читачів. До участі у заході будуть залучені фахівці Держпраці та експерти журналу.

Інформацію про дату і час проведення вебінару буде розміщено на сайті та на сторінці журналу у фейсбуці.